

seria de autor

OZ Amos

Serie coordonată de
DENISA COMĂNESCU

Amos Oz

Cutia neagră

Traducere din ebraică și note de
MARLENA BRAESTER

HUMANITAS
fiction

*Știi că-i noapte și umbrele sunt dese.
Dar sufletu-mi bolnav te asculta
și doar pe mine plânsul drept jertfă mă alesese
și-n mine doar, strivindu-mă, urca.*

*Cutremurat deodată, am mers fără de știre
înfricoșat de noapte ca un corb,
și dintre patru vânturi tu mă chemai subțire,
ca un copil bătându-și joc de un orb.*

*Acoperindu-ți chipul te-ai dat tăcerii grele
și-n plânsul tău sunt bezne și sânge de hulub.
Și te-ai ascuns în ele, și-ai suspinat în ele,
Uitând de tot, de suflet și de trup.*

(Natan Alterman, „Plânsul“, în *La marginea cerului. Poeți ebraici contemporani*, Editura Cartea Românească, București, 1992.
Antologie și traducere de Sebastian Costin)

Doctorului Alexander A. Ghideon
Departamentul de Științe Politice
Universitatea Illinois
Chicago, Illinois, Statele Unite ale Americii

Ierusalim, 05.02.'76

Dragă Alec,

Dacă nu ai distrus scrisoarea asta în momentul în care mi-ai recunoscut scrisul pe plic, înseamnă că totuși curiozitatea îți depășește ura. Sau că ura ta are nevoie să fie reînnoită.

În clipa asta ai devenit palid, îți strângi cu putere maxilarele tale de lup, până când buzele dispar în interior, și te precipiți asupra rândurilor mele ca să descoperi ce vreau de la tine, ce îndrăznesc să vreau de la tine după șapte ani de tăcere totală.

Nu vreau decât să știi că Boaz e într-o situație dificilă. Trebuie să-l ajuți urgent. Nici soțul meu, nici eu nu putem face nimic, pentru că a tăiat orice punte de legătură dintre noi. Ca și tine.

Acum poți să te oprești din lectură și să arunci scrisoarea în foc (nu știu de ce mi te închipui întotdeauna într-o cameră îngustă și lungă, plină cu cărți, stând singur lângă o măsuță de scris neagră, de unde poți vedea pe fereastra din fața ta întinderi acoperite de zăpadă. Întinderi lipsite de relief, fără nici un copac, doar zăpadă orbitoare și dezolantă. Focul arde în cămin, la stânga ta, iar în față, pe masa goală, un pahar și o sticlă, goale

amândouă. Nu am decât o imagine în alb-negru. Chiar și tu, cu un aer de călugăr, ascetic, înalt, îmi apari în întregime în alb-negru).

În clipa asta mototolești scrisoarea, bombăni ceva în stil britanic și o arunci direct în foc: ce-ți pasă ție de Boaz? Și, în afară de asta, doar nu crezi nici un cuvânt din ce-ți spun eu. Ochii tăi cenușii privesc fix spre focul care pâlpâie și îți spui: Iar vrea să mă păcălească. Femeiușcă asta nu se lasă, nu mă lasă în pace.

Atunci de ce îți scriu?

Din disperare, Alec. Nu ești tu oare expert cunoscut pe plan mondial în acest domeniu (da, sigur că am citit – ca toată lumea – cartea ta, *Violența disperată – studiu comparat despre fanatism*), dar nu mă refer acum la asta, ci la substanța din care e plămădit sufletul tău: disperare înghețată. Disperare arctică.

Încă mai citești? Ca să-ți împrospătezi ura față de noi? Ca să guști deosebita bucurie pe care ți-o provoacă nenorocirea altuia, ca și cum ai degusta un whisky bun? Atunci mai bine mă opresc aici cu provocările mele. Mai bine să-ți vorbesc despre Boaz.

De fapt nu am nici cea mai mică idee despre ce știi și ce nu. Nu m-ar mira să fii la curent cu cele mai neînsemnate amănunte, cerându-i un raport lunar despre noi avocatului tău, Zakheim, și urmărindu-ne, toți anii aceștia, ca pe ecranul unui radar. Pe de altă parte, nu m-ar mira să nu fii la curent cu nimic: nici că m-am măritat cu un bărbat care se numește Michael Sommo, nici că avem o fetiță și nici ce s-a întâmplat cu Boaz: îți stă în fire să întorci spatele brutal, excluzându-ne o dată pentru totdeauna din viața ta cea nouă.

După ce ne-ai alungat, ne-am dus, eu și Boaz, la kibbutzul în care locuiesc sora mea și soțul ei. (Nu aveam unde să ne ducem, nici bani nu aveam.) Am stat acolo șase luni, după care m-am întors la Ierusalim. Am lucrat într-o librărie. Boaz a rămas în kibbutz cinci ani, până a împlinit treisprezece ani.

Mă duceam la el o dată la trei săptămâni. Până m-am măritat cu Michel, iar de atunci mă numește târfă. Ca tine. Nici măcar o dată nu a venit la noi, la Ierusalim. Când s-a născut fetița (Madeleine-Yfat), ne-a trântit telefonul în nas.

Acum doi ani a apărut pe neașteptate, într-o noapte de iarnă, la ora unu, ca să mă anunțe că părăsește kibbutzul: ori îl înscriu la o școală agricolă, ori se duce „să trăiască pe străzi și n-am să-i mai dau de urmă“.

Soțul meu s-a trezit din somn, i-a spus să-și scoată hainele ude, să mănânce ceva, să se spele și să se culce, propunându-i să stăm de vorbă a doua zi dimineață. Dar copilul (încă de atunci, de la vârsta de treisprezece ani și jumătate, era cu mult mai solid și înalt decât Michel) i-a răspuns ca și cum ar fi strivit un gândac: „Dar tu cine mai ești? A vorbit cineva cu tine?“ Michel a râs, sfătuindu-l: „Ieși o clipă din casă, scumpule, calmează-te, schimbă placa, bate din nou la ușă și intră în calitate de om, nu de gorilă“.

Boaz s-a îndreptat spre ușă, dar eu i-am blocat ieșirea. Știam că nu se va atinge de mine. Fetița se trezise și plângea, iar Michel s-a dus să o schimbe și să-i încălzească laptele în bucătărie. Am spus: „Bine, Boaz. Ai să te duci la o școală agricolă, dacă asta vrei“. Michel, în maiou și chiloți, cu fetița care se liniștise în brațe, adăugă: „Numai cu condiția să îți ceri iertare de la mama ta mai întâi, iar apoi să spui și mulțumesc. Nu fi animal“. Însă Boaz, cu expresia de ură disperată și batjocoritoare moștenită de la tine, mi-a șoptit: „Și cu asta vrei să spui că te culci noaptea?“ După care a întins mâna atingându-mi ușor părul și spunând cu o voce schimbată, o voce la amintirea căreia mi se strânge inima: „Fetița voastră însă e destul de drăguță“.

L-am înscris deci pe Boaz (cu ajutorul fratelui lui Michel) la Școala agricolă „Tlamim“. Asta era acum doi ani, la începutul lui '74, puțin după războiul în care – așa mi s-a povestit – te-ai întors să lupți în calitate de comandant al unui batalion de tancuri în Sinai, pentru ca apoi să dispari din nou. Am fost

de acord și cu rugămintea lui de a nu-l vizita. Am plătit taxele de școlarizare și am tăcut. Adică Michel a plătit. De fapt, nici măcar Michel.

Nu am primit nici o carte poștală de la Boaz în acești doi ani. Doar convocări alarmante din partea directoarei: Copilul e agresiv. Copilul s-a bătut și i-a spart capul paznicului școlii. Copilul dispare noaptea. Copilul are deja dosar la poliție. Copilul e sub supravegherea ofițerului de la secția de minori. Copilul va fi obligat să părăsească școala. Copilul acesta e un monstru.

Dar tu ce-ți amintești, Alec? Ultima dată când l-ai văzut era un băiețel de opt ani, cu pielea deschisă la culoare, subțire și înalt ca o trestie, stând ore întregi pe un taburet, aplecat asupra biroului tău, concentrat, construind pentru tine modele de avioane din lemn de balsa după revistele *Mâini dibace* pe care i le aduceai – un copil atent, ascultător, aproape fricos, deși încă de pe atunci, de la vârsta de opt ani, capabil să păstreze ranchiună cu un fel de îndărătnicie surdă, îndârjită între timp. Ca o bombă genetică cu efect întârziat, Boaz are acum șaisprezece ani, e înalt de un metru nouăzeci și doi și încă nu s-a oprit din creștere, un copil sălbatic și amar, căruia ura și singurătatea i-au dat o forță fizică neobișnuită. Și iată că azi-dimineață s-a întâmplat lucrul despre care știam de mult că se va întâmpla: suntem chemați de urgență. S-a hotărât exmatricularea lui, pentru că a „atacat-o” pe una dintre profesoare. Nu mi s-au dat amănunte.

M-am dus imediat, dar Boaz a refuzat să stea de vorbă cu mine. Mi-a transmis doar că „nu are nimic de-a face cu târfa asta”. Se referea la profesoară? Sau poate la mine? Nu știu. Se pare că nu a „atacat-o” propriu-zis, ci a făcut o remarcă înveninată, ea i-a tras o palmă, după care el i-a întors imediat două palme. I-am implorat să amâne exmatricularea până îi găsesc altă școală. Le-a fost milă de mine și mi-au dat două săptămâni.

Michel spune că dacă vreau, Boaz ar putea să stea la noi (deși noi doi și fetița locuim într-o cameră și jumătate, pe care o plătim în rate). Dar tu știi la fel de bine ca mine că Boaz nu va fi de acord. Copilul ăsta ne detestă, și pe mine, și pe tine. Așa că avem totuși ceva în comun. Îmi pare rău.

Nu sunt șanse nici să fie primit la altă școală, având în vedere faptul că are deja două dosare la poliție și se află sub supraveghere. Îți scriu pentru că nu știu ce să fac. Îți scriu, deși n-ai să citești, iar dacă ai să citești, n-ai să-mi răspunzi. În cel mai bun caz, îi vei cere avocatului Zakheim să-mi trimită o scrisoare oficială prin care să mi se amintească respectuos că expeditorul continuă să-și nege paternitatea, având în vedere că rezultatul analizei de sânge nu a fost concludent și că eu însămi fusesem cea care se împotrivise testului. Șah mat.

Iar divorțul te-a dispensat de orice responsabilitate față de Boaz și de orice datorie față de mine. Țin bine minte toate astea, Alec. Nu mai sper nimic. Îți scriu ca și cum aș sta lângă fereastră și aș vorbi cu munții. Sau cu întunericul dintre stele. Disperarea e domeniul tău. Dacă vrei, poți să închizi dosarul meu.

Oare încă mai ești însetat de răzbunare? Dacă da, atunci uite că îți ofer și celălalt obraz. Al meu și al lui Boaz. Te rog: lovește cât poți de tare.

Și totuși, am să-ți trimit scrisoarea, deși în clipa asta am pus stiloul pe masă, cu hotărârea de a renunța: nu mai am ce pierde. Toate drumurile îmi sunt închise. Înțelege: chiar dacă ofițerul și asistentul social vor reuși să-l convingă pe Boaz să le accepte ajutorul sau să fie înscris la altă școală (personal nu cred că vor reuși), oricum nu am bani.

Pe când tu ai mulți, Alec.

Nici relații nu am, pe când tu poți rezolva orice cu trei conversații telefonice. Tu ești inteligent și puternic. Cel puțin erai inteligent și puternic acum șapte ani. (Mi s-a povestit că ai fost operat de două ori. Nu știa nimeni despre ce operații e vorba.) Sper că acum ești sănătos. Nu mai adaug nimic, ca să

nu interpretezi ceea ce îți spun drept ipocrizie. Nu neg, Alec: încă mai sunt în stare să mă umilesc în fața ta de câte ori vrei. Sunt gata să fac orice mi-ai cere. Repet: orice. Numai să-ți salvezi fiul.

Dacă aș fi deșteaptă, aș șterge acum cuvântul „fiu“ și aș scrie în loc „Boaz“, ca să nu te enervez. Dar cum aș putea șterge adevărul? Tu ești tatăl lui. Iar în ceea ce privește inteligența mea, doar m-ai clasat definitiv ca fiind complet idioată.

Vreau să-ți propun ceva: sunt gata să mărturisesc în scris, în fața unui notar, dacă vrei, că Boaz e fiul cui vrei tu să spun. Nu mai am de mult nici un pic de respect pentru mine însămi. Am să semnez orice act pe care avocatul tău mi-l va pune în față, dacă accepți în schimb să-l ajuți pe Boaz, și cât mai repede cu putință. Ajutor umanitar, să zicem. Un gest de caritate față de un copil complet străin.

Și într-adevăr, când mă opresc din scris și mă gândesc la el, îl văd în fața ochilor, și cuvintele mi se par foarte potrivite: Boaz e un copil „străin“. Nu copil. Un om străin. Pe mine mă numește târfa. Pe tine câine. Pe Michel – „micul pește“. Lui însuși (chiar și în acte) își dă numele meu de familie, dinainte de a mă căsători cu tine (Boaz Brandshteter). Iar școala la care l-am înscris cu atâtea eforturi, la cererea lui, e „insula fantomelor“.

Iar acum am să-ți dezvălui un fapt pe care îl poți folosi împotriva mea. Părinții soțului meu ne trimit de la Paris o mică sumă lunară, ca să-l putem întreține la școală, deși nu l-au văzut niciodată pe Boaz, iar el probabil că nici nu are habar de existența lor. Iar ei nu sunt oameni bogați (imigranți din Algeria), și au, în afară de Michel, încă cinci copii și opt nepoți, în Franța și în Israel.

Alec, ascultă-mă. Despre tot ce a fost n-am să-ți scriu acum nici un cuvânt, în afară de un singur lucru, pe care n-am să-l uit niciodată, deși poate ai să te întrebi de unde îl știu. Cu câteva luni înainte de divorț, Boaz a fost internat la spitalul Sharei-Tzedek, cu o infecție la rinichi. Au apărut complicații.